

Bröderna Bryggman bland guldmedaljörer vid Spelmansgilletts stämma på Jan Karls

Nordanvinden ven i Jan Karlsgårdens knutar, i härbren, kvarnar och huslängor i det blomst-
rande lilla samhället på höjden vid Slottssundet och Runa Persson hade svårt att hålla jämvik-
ten, där hon som tapper fanbärerska gick i spetsen för festtåget, tätt följd av Gösta Bryggman,
som i fulländad spelmandräkt ledde intågslåten. Årets jubileumsspelmansstämma var öppnad på
den traditionella söndagen, den tredje i ordningen i juli.

Publiken hade bänkat sig under lönnens yviga krona. Ett tjugotal amerikaålännningar hade
mött upp, men där sågs också gäster såsom den åländske Bragechefen dir mus Emil Johnsson med
sin Gunlög, född Jung av Åland, där var minister Verner Korsbäck med sin Brita, född Woivalin.

Gästerna västanhavsifrån var åtta från Stockholms spelmansgille, Meg Salin, Lennart Berg-
ström, Arne Lindefors, Calle Ling, Gösta Bohlin, Elis Lindgren, Birger Hellberg och Bertil An-
dersson.

— År 1906 var ett märkesår inom
svensk folkkultur, började spelmans-
gilletts ordförande Jan Erik Eriksson
sitt hälsningstal. Då samlade den ge-
niale konstnären Anders Zorn dalafol-
ket till spelmansstämma, då bildade
den unge ålännningen Otto Andersson
Brage och sedan dess har han varit
folkmusikens centralgestalt i svenska
Finland. Två år senare försiggick den
första åländska sångfesten med sin

berömda spelmansstämma. Ålands
folkmusik har sedan 1953 odlats av
Ålands spelmansgille, tillkommet på
initiativ på Solbacka av rikssvensken
Jon Erik Öst och åtta spelemän bring-
ar oss i dag en hälsning i toner väster-
ifrån. Ett minnesmärke över åländska
amerikaemigrationen kunde tänkas på,
varför inte resa det här på Jan Karls-
gården.

inte resa det här på Jan Karlsgården.

Ordföranden erinrade om gångna ti-
ders spelmän och om Otto Anderssons
forskargärning. Den gamle professorn
hade sänt följande telegrafiska häls-
ning:

— Med tack för inbjudningen lyck-
önskar jag till kraftig folkmusikalisk
väckelse. Låt alltid stråken ljuda
för att fånga hjärta och sinnen!

Denna professors maning ville ta-
laren särskilt understryka.

Brudmarsch inledde

Programmet inleddes med Brud-
marsch från Sund, Brudpolska från
Eckerö-Storby, Månskensvalsen från
Föglö, Mazurka från Kumlinge, Kadrilj
från Saltvik.

Bakom dessa toner skymtade gamla
spelmansnamn, såsom Svebelius i Ec-
kerö, Jyddö-Farfar i Föglö, Silander i
Kumlinge, Öhman i Saltvik och Erik
Jansson i Bjärström.

De svenska spelmännen uppträdde
sedan med Vika brudmarsch från Da-
larna, en Värmlandsvals, Låtar efter
Hjort Anders och Viksta Lasse och en
Skänklåt från Flen. Publiken — väl
ett halvt tusen personer — var mycket
lyhörd och applåderade i kapp med
nordanvinden.

På Stockholms spelmansgilles vägnar
överlämnade den grånade Gösta Bohlin
— en ståtlig spelmanstyp — en adress
och uttryckte givarens glädje över att
det jubilerande gillet här i öriket är
en verksam länk i arbetet för folkmus-
iken och dess bevarande. Det gäller
inte minst att mobilisera unga krafter
under fanorna.

— Det är en uppgift som vi har i
arv — felornas konst måste odlas!

Och den gamle spelemannen med
tomteskägget blinkade så varmt och
menande.

Minnesmärken

Vårt spelmansgille delade ut minnes-
märken i guld och silver.

I guld fick bland de svenska gäster-
na Lennart Bergström, som gjort vårt
gille så många tjänster, Calle Ling, och
Arne Lindefors, i silver de övriga
svenska gästerna, bland dem Meg Sa-
lin, ett "särdeles fruntimmer", som
ordföranden sade. Hon är sitt gilles
historiograf, men också riksdagssteno-
graf.

Forts från sid 8

En psalm sjöngs som inledning till det korum som lägerkaplanen pastor Ingmar
Lundén förrättade efter invigningsceremonin.

Spelmansstämman . . .

Forts från sid 2

Guldmärken fick vidare Gösta och Lorentz Bryggman, och Emil Johnsson. Gösta Bryggman meddelade att Eriksson, "vårt allt i allo", inte nämnt sig själv som guldman. Lorentz B. tackade med önskan om fortsatt framgång i arbetet för folkmusikens ädla konst.

Emil Johnsson betygade hur glad man östanhavs är över det åländska gilletts verksamhet. Tillika framförde han en varm hälsning från Brage och kvitterade personligen märket med en sprittande Getapolka.

Då programmet efter pausen fortsatte spelades åter några låtar och de gamla spelmännen presenterades av magister Eriksson. Ett par låtar av Otto Silander i Kumlinge spelades upp — han fyllde på dagen 65 år!

Gott samarbete

— Ordet är fritt, förklarade magister M Dreijer med några roande vändningar och riktade sig främst till de närvarande amerika-ålännarna.

Men först lyckönskade Helmer Halling på Sång- och musikförbundets vägnar med tacksamma ord för gott samarbete.

— Mr Johnsson från Geta kom först till mikrofonen. Han är amerikanare sedan 1915. Han hälsade från sin Ålandsförening, som kanske inte är så livaktig som förr. Mariehamn har gått fint framåt, vägarna i landskapet är goda, utom upp till Geta, vilken anspelning framkallade en livlig applåd.

Intrycken av Åland var annars mycket goda. Mrs Johansson, född Malmqvist från Mariehamn, var på strålande humör. Hon var en av de 59 ålännarna, som 1922 höll ihop på resan till det stora landet. Mariehamn är en stilig stad med sina stora hus (Jo, det skall man säga när man kommer från New York, insköt speakern Dreijer.

Flaggan värmer

— Men nog var den gamla idyllen trevlig. Så mycket har ändrats, men musiken är kvar om ock spelmännen har förnyats. Julle Klang är borta! Och självstyrelsen med den ståtliga flaggan sedan — hur mycket är det inte som värmer.

Det var en mycket munter dam, som parerade Dreijers fyndiga frågor. Men sedan blev det inte flera "amerikanare".

Gösta Bohlin från Stockholm tog till orda. Han berättade om Erik Sjöberg, besättningsman på en åländsk fiskeskutter i Stockholm för länge sedan. Skepparen hette Sjölund. Denne Sjöberg var en märklig man, stor säljare och fågelkännare — fågelmannen Bengt Berg hade mycken hjälp av honom, vilket framgår av hans böcker.

Genom händelsernas spel blev han bosatt i Sörmlands skärgård, var med om att rädda besättningen på en haverist, blev medaljerad två gånger och fick befälet på en livräddningskryssare. På gamla dagar ville han återse Åland, han var då 80-årig.

Hans önskan blev uppfylld. Nu är han död och vilar i den svenska jorden. Två döttrar hade han, en hette Naemi.

Hedersmannen Bohlin ville med erinran om Sjöberg hylla Ålands raska män och kvinnor.

Utvandrarnas dag

Mag Dreijer sluttalade med några hyllningsord till hembygden på spelmannens dag, utvandrarnas dag tillika.

— Många av dem som lämnat Åland har gjort väl ifrån sig. Emigrationen har hämtat hem kapital till nytta för den gamla hembygden. Men det finns emigranter på närmare håll och i annan bemärkelse än den vanliga. Otto Andersson hade inte hemma på Vårdö kunnat skapa sig det allnordiska, kanske nära nog internationella anseende, som han har inom sitt gebit. Och Erik Jorpes från Kökar står så nära Nobelpriset, som man kan tänka sig. Vårt Åland är tack skyldigt för varje nyttigt inlägg, som utflyttade söner och döttrar utfört på vilken plats och i vilken ställning de än placerats.

— Vi har åter i dag varit församlade, denna gång i tecknet av musik. Det inneligger även i tonerna en maning att inte stanna, utan att raskt arbeta. Det kan också gälla självvranssakan ibland. Vi har haft en kulturdebatt just nu. Den ger kanske något att tänka på.

— Och nu, gott folk, spelmän, eget folk eller gäster och inte minst ni våra amerikanare — tack skall ni alla ha för i dag!

Solen över slottsbygden hade försvunnit, nordan hade blåst ut, och blott en stilla kvällston, en dagens efterklang, susade så milt i den gamla jättelönnens krona vid Jan Karlsgården: förstutrappa.

— m m e

Yngst och äldst på spelmansstämman i Brevens bruk var fr. v. oldtimern Sven Hedlund, Gällersås (72 år) och söta Ingela Kärrnheim, Örebro (3 år). Ingela har nu fått sin första fiol, men även om intresse och begåvning finns, är hon i minsta laget för att låta "taglet gå".

Ungdomarna sviker folkmusiken men ännu lockar stämman publik

— Vi vet inte hur länge vår musik skall bestå, sa' den frejdige folkmusiknestorn Bertil Rydberg, Örebro, i sitt välkomsttal vid årets traditionella spelmansstämman vid Brevens bruk på söndagen. Men än sviker inte folket, drygt 300 intresserade på den gröna gräsplanen framför tre läns spelmän. Sammanlagt hade detta års Brevens-stämman samlat ett 40-tal glada spelmän, som inget hellre vill än spela sin kära musik, från Närke, Östergötland och Sörmland. Möte på "högsta nivå" blev det när de två eldsjälarna folkskollärare Gustaf Wetter, ordförande i Södermanlands spelmansförbund och närkenestorn — han är egentligen smålänning, Bertil Rydberg, Örebro fick syn på varandra på gräsmattan.

Gustaf Wetter hade för många år sedan lånat boken "Nerikes gamla visor" och nu skulle den lämnas igen. Som tack för det långa lånet hade Gustaf Wetter specialarrangerat en visa ur boken, "Visa från Knista" för två fioler. Och naturligtvis blev Bertil Rydberg glad och drog i sitt yviga skägg, det skall ni tro.

Men i inledningstalet lät Bertil Rydberg lite sorgsen när han ställde en stilla fråga: Hur länge skall

vi få hålla på med vår folkmusik? — Ungdomen är intresserad av en annan rytmik i dag konstaterade han. Vi har svårigheter med rekrytering och det är tråkigt, tycker vi... Men vi är glada över att känna er, som sitter här på bänkarna, år efter år. Ni sviker inte och så länge ni inte gör det, så är det ingen fara på taket.

DE PÅLITLIGA...

— De som upplevt en Brevens-stämman får svårt att hålla sig borta från dem, sa en grånad man bland publiken. Det där med pop är allt ingenting för oss.

I vimlet träffade vi bl. a. Motala-spelemannen och kompositören Josef Krusander, som för tillfället skötte bandspelaren jämte spelmantribunen. Bandet skall sedan gå vidare till Östergötlands spelmansförbund. Josef vet minsann hur det är att både spela och skapa allmogemusik. Han har komponerat 80-talet låtar och visor och han för stråken lika bra i en stilla upplandsvals som i en böljande dalaråt i moll.

Bland de pålitliga får vi också räkna veteranen Sven Hedlund, Gällersås utanför Örebro. Han är 72 fyll-

da, men spelar som en artonåring. Så här sa Gustaf Wetter, ordförande i Södermanlands spelmansförbund:

— Ta en hel filnrulle på Hedlund, det är han värd. Han ger sig inte i första taget. Det är en av våra pålitliga på de här stämmorna. En tre-åring med allmogemusik i blodet träffade vi också på. Det var Ingela Kärrnheim, Örebro. Både hennes far, Gunnar och farfar Anton vet att slå vakt om den guldgruva svensk folkmusik och allmogemusik är och alltid kommer att vara. Ingela har redan fått sin första fiol, men än är hon i minsta laget för att klara av den. Men det kommer, det kommer. Känslan för den livgivande allmogemusiken finns redan inne i henne.

★ FRAM MED NÄVRET...

Spelmansstämman öppnades traditionsenligt med inmarsch till sommarhagen med en gånglåt från Gotland. Sedan plockade Bertil Rydberg fram sin näverlur och provblåste ett par gånger i lå av rödvägen.

När hans spröda toner tonat ut, så var spelmansstämman i Breven för

1966 öppnad och spelmännen intog tribunen. Och Bertil Rydberg hälsade spelmännen hjärtligt välkomna, medan han blickade uppåt de mörka moln som lågrat sig över "spelplatsen". Men vädret visade sig vänligt och molnen sparade sitt regn i det längsta.

— Vi tar väl våran speciella Brevens-repertoar, sa Bertil Rydberg och då menade han att öppningsnumret skulle bli "Till budom och sommarens glädje" och spelmannen Ivar Hultqvists stilla-glädje vals. Båda låtarna gick hem. Kari-Pers-poliska var rena dynamiten, för då slapp de verkligt stora vibrationerna fram. Sedan var det dags för de olika spelmanslagen att ta över för var sin avdelning: Sörmlänningarna började. Gustaf Wetter inledde med att berättat om den legendariske Vingåkers-spelmannen August Widmark, vilken enligt bypratet skulle ha lärt sig hantera fiolen av självaste näcken. Hans polska, som blev Sörmlänningarnas första låt, fick ett tredjehälspris på en spelmansstämman på Prins Wilhelms Stenhammar. Sedan var det östgötarnas och närkingarnas tur att "fresta folksmaken".

Som avslutning — och det var en värdig sådan — framträdde Kulturrella föreningens dansare från Örebro. Som bekant tog dessa dansare

hem förstapriset i Sveriges Radios folkdanstävling.

LARRY SÄHRENDAL

NA-NT Måndagen 5/9 1966